

The Journal of Academic Social Science Studies

JASSS

International Journal of Social Science

Doi number:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS7826>

Number: 73 , p. 195-205, Winter 2018

Araştırma Makalesi / Research Article

Yayın Süreci / Publication Process

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date - Yayın Kabul Tarihi / Article Acceptance Date

10.10.2018

15.12.2018

Yayınlanma Tarihi / The Published Date

31.12.2018

**SÖZÜN TEKNOLOJİLEŞMESİ BAĞLAMINDA AKILLI
TELEFON UYGULAMALARI VE TÜRK MASALLARI**
*SMARTPHONE APPLICATIONS AND TURKISH FOLKTALES IN THE
CONTEXT OF THE TECHNOLOGIZING OF THE WORD*

Arş. Gör. Hasan Kızıldağ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7266-6678>

*Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
hasan.kizildag@omu.edu.tr*

Öz

21. yüzyıl, ilerleyen teknolojinin her geçen gün yeni çığır açmasıyla bir dijitalleşme ve kolaylık çağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çağ, faydalı taraflarının yanı sıra küreselleşme ve tek tipleşme tehlikesini de beraberinde getirerek kültürel yozlaşmalara zemin hazırlamaktadır. İnsanlığın içerisinde bulunduğu dijitalleşme ve teknoloji çağı, birçok halk kültürü ürününün varlık ve icra alanını daraltmış, bir kısmının ise tarihe karışmasına sebep olmuştur. Masallar da halk kültürü unsurları arasında anlatma geleneğinin tehlike altında olduğu ve zamanla unutulmaya başlayan türlerin başında gelmektedir.

Çocukları için vakit bulamadığı için masal anlatamayan ancak masalların eğitim ve çocuk dünyasındaki önemini bilen ebeveynler, bu anlatma işini akıllı telefon uygulamalarına devretmekte ve kolaylıkla, çocuklarının masallardan faydalanmasına imkân sağlamaktadır. Google Play Store üzerinden indirilen onlarca farklı uygulamalar vasıtasıyla çocuklarına masal dinletme veya oradaki masal metinlerini okuyarak aktarma son yıllarda yaygınlaşmıştır. Bu yolla, masal anlatım ortamı, elektronik aygıtlar üzerinden sürdürülebilir olmaktadır. Ancak, bahsi geçen akıllı telefon uygulamalarının masal kaynaklarını tamamıyla internet ortamından edinmesi, birtakım tehlikeleri de beraberinde getirmektedir.

Daha önce literatürde yer almayan ve bu alanda ilk defa gerçekleştirilecek olan bu çalışmada, Google Play Store'da yer alan masal uygulamaları incelenecek ve bunların Türk masallarından faydalanıp faydalanmadığı ele alınacaktır. Elde edilen sonuçlardan

hareketle, akıllı telefon uygulamalarında Türk masallarının ne şekilde kullanılabilceği, eksiklikler, tehlikeler ve yanlışlar tartışılarak Türk masalları lehine birtakım teklifler sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türk Masalları, Akıllı Telefon Uygulamaları, Gelenek, Teknoloji, Kültürel Yozlaşma

Abstract

The 21st century emerges as a period of digitalization and convenience, with new breakthroughs in advancing technology every day. This era, which is experiencing a new development every day, prepares the ground for cultural corruption by bringing its beneficial sides as well as the danger of globalization and one-way. The era of digitalization and technology, which humanity is in, has narrowed the existence and execution of many folk culture products and caused some of them to become history.

Folktales in which the tradition of telling is endangered are at the beginning of the species that are forgotten over time. Parents who cannot tell folktales for their children but who know the importance of the educational and children's world are handing over this storytelling tradition to smartphone applications, allowing their children to benefit from folktales. Over the last few years, it has become common to play folktales to children or telling folktales to children through dozens of different applications downloaded from the Google Play store. In this way, the storytelling environment is sustainable through electronic devices.

The transfer of Turkish folktales to children through ever-changing and developing technological possibilities is of great importance in the 21st century. In this study, which is not included in the literature and will be held for the first time in this field, the folktales in the Google Play Store will be examined and whether they benefit from Turkish fairy tales. In addition to that, deficiencies, hazards and mistakes will be discussed through the results obtained. Thus, a number of proposals will be presented for the Turkish fairy tales on how the Turkish fairy tales can be used in smartphone applications.

Key Words: Turkish Folktales, Smartphone Applications, Tradition, Google Play Store, Cultural Corruption

GİRİŞ

Halk kültürü, insan topluluklarına millet olma ve bir arada yaşama bilinci aşıl原因an, tarihî ve içtimaî süreçlerden geçerek insanlar tarafından üretilen; gelenekler aracılığıyla nesilden nesile aktarılan ve üretildiği bağlamın bütün unsurlarını içerisine alan maddi ve manevi değerler sistemidir. Halk kültürü, kaynağını toplumun asırlar öncesinden getirdiği birikimler, teamüller ve meydana getirdiği maddi-manevi ürünlerden alır. Sözlü ve yazılı anlatımlar; doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar; toplumsal uygulamalar, ritüel ve şölenler; geleneksel sanatlar bu ürünler arasında yer alır. Bu kaynaklardan beslenen halk kültürü vasıtasıyla, toplumsal kabuller şekillenir ve birikimler nesilden nesile aktarılır.

İnsanlığın içerisinde bulunduğu dijitalleşme ve teknoloji çağı, birçok halk kültürü ürününün varlık ve icra alanını daraltmış, bir kısmının ise tarihe karışmasına sebep olmuştur. Halk kültürü unsurlarının mevcudiyetleri ihtiyaç çerçevesinde belirlenir. İhtiyaç duyulan kültürel unsurlar mevcudiyetlerine devam ederken, ihtiyaç dışında kalan unsurların büyük bölümü tarihe karışır. Bunun yanı sıra halk kültürü unsurları çağın koşullarına da uymak zorundadır. Umay Günay, folklor mahsullerinin değişen şartlara ayak uydurdukları takdirde mevcudiyetlerini sürdürebileceğini belirtir. Değişime ayak uyduramayan mahsuller ise tarihe karışacaktır (1996: 10).

Sözlü kültür ürünleri, geleneksel anlatı ortamında zamanla yazıya aktarılmış ve mevcudiyetini hem sözlü hem de yazılı olarak

sürdürmeye başlamıştır. Yaşanan bilimsel ve teknolojik gelişmelerin ardından elektronik kültür ortamı ortaya çıkmış ve bu ortam sözlü ve yazılı kültürlerden beslenerek üçüncü bir icra alanı oluşturmuştur. Walter J. Ong'a göre sözlü anlatımın elektronik dönüşümü, kelimenin yazıdan matbaaya uzanan mekân bağlarını kuvvetlendirmiş ve insan bilincini ikincil sözlü kültür çağına sokmuştur. Elektronik teknoloji, telefon, radyo, televizyon ve çeşitli ses araçlarının insanlığı soktuğu bu ikincil sözlü kültür çağı birinci sözlü kültür ortamıyla benzer özellikler taşır (2013: 160-161).

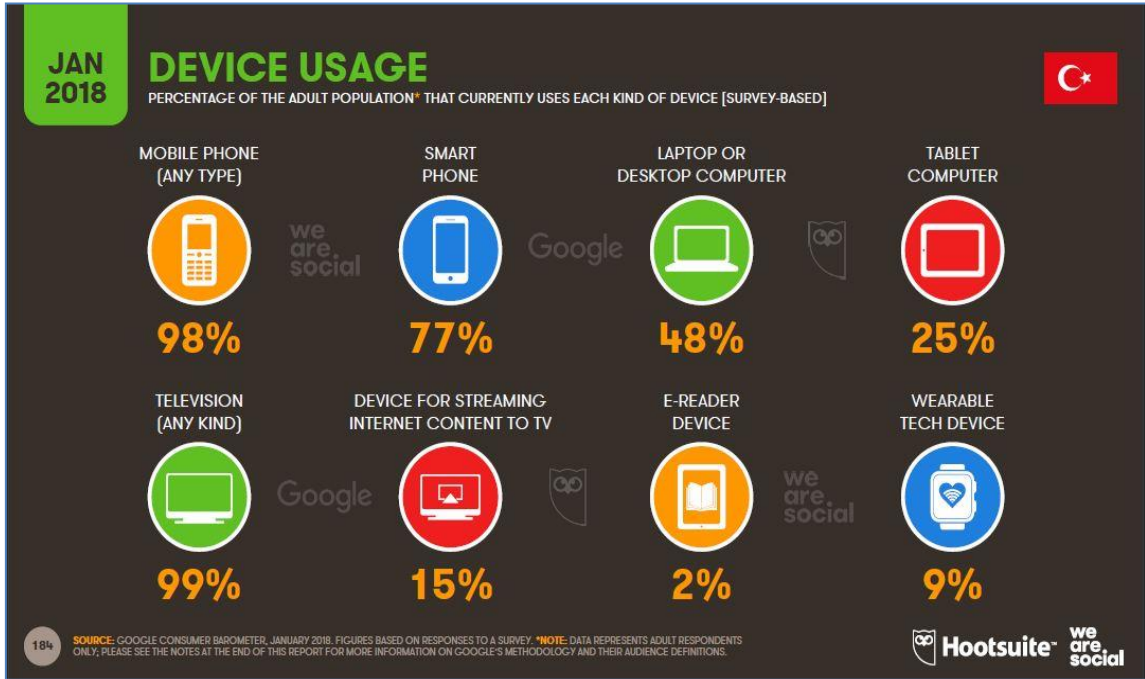
Yaşanan teknoloji ve bilişim çağında neredeyse her şeyle beraber halk kültürü ürünleri de ikincil sözlü kültür çağına aktarılmış ve elektronik kültür ortamında varlıklarını sürdürmüştür. Dijitalleşme ve teknolojinin dünyayı kuşatması sonucu teknolojik imkânların olmadığı herhangi bir yer kalmamış, bu imkânların kullanımı zaruri hale gelmiştir. Nebi Özdemir, sanallaşmanın dünyanın tamamını kuşattığını, sanallaşmayan herhangi bir yaşam alanının kalmadığını belirtir. Özdemir'e göre yaşam ve dolayısıyla kültür de sanallaşmadan nasibini almış ve kültürün tamamına yakını sanallaştırılmış ve sanallaştırılmaya devam eder vaziyettedir (2017: 271).

Kültürün de hayatın bütün alanları gibi dijitalleştiği 21. yüzyıl dünyasında, halk kültürü unsurlarının da dijitalleşmesi kültür emperyalizmi ve tek tipleşme, kültür endüstrisi ve sürdürülebilirlik gibi kavramları da beraberinde getirmektedir. Küreselleşme ve birbiri ardına gelen teknolojik gelişmeler dünyayı dijital-sanal bir köy haline getirmiş, teknolojik imkânları elinde tutan egemen güçlerin kültürel nüfuz alanlarını genişletebileceği, kültürlerini daha hızlı ve etkili bir biçimde pazarlayabileceği yeni yolları ortaya çıkarmıştır. Böylece kültürel dayatmalar, yozlaşma ve tek tipleşme tehlikesi ortaya çıkmış,

beraberinde her milletin kendi kültür unsurlarını küreselleşme sürecine dâhil etme zorunluluğunu getirmiştir. Öcal Oğuz, dünyanın kültürel değişim ve küreselleşme süreçlerine, egemenlere göre daha edilgen olarak katılan ve daha az sayıda kültürel değerini küreselleştiren diğer kültürlerin, daha erken ve daha fazla oranda "değişeceği" veya "yok olacağı" nı belirtir (2001: 6).

Dünyada her şeyin dijitalleşip, sanallaştığı günümüzde Türkiye için de teknoloji hayatın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Özellikle bilgisayar ve akıllı telefonlar çağında ülkenin dört bir yanı köy-şehir, kırsal-merkez farkı kalmayacak biçimde teknolojiden belirli imkânlar dâhilinde yararlanmaya başlamıştır. Teknolojik imkânlarla ulaşım ve bu imkânları kullanma hızı, hızlı şehirleşme ve metropolleşmeyle artmış ve nüfusun neredeyse tamamına yakını teknolojiyle ilişki kurmak durumunda kalmıştır. TÜİK'in 2017 verilerine göre Türkiye'de, il ve ilçe merkezlerinde ikamet edenlerin oranı 2016 yılında %92,3 iken, bu oran 2017 yılında %92,5'e yükselmiş, belde ve köylerde yaşayanların oranı ise %7,5 olarak gerçekleşmiştir. Bu veriler göz önünde bulundurulduğunda halk kültürünün yoğun olarak icra edildiği kırsal hayattan, şehirleşmeyle beraber kent merkezli hayata geçilmesi, geleneksel kültür üzerinde büyük etkiler göstermiştir. Şehirleşmenin artmasıyla beraber teknolojik aygıtların kullanımı da artmıştır.

We are Social (2018) araştırma olusununun Küresel Dijitalleşme-2018 raporunda Türkiye'ye ayrılan bölümde önemli veriler bulunmaktadır. Rapora göre 81.33 milyon olarak belirlenen Türkiye'de aktif internet kullanıcısı sayısı 54.33 milyon olarak tespit edilmiştir. Raporun diğer bölümlerinde ülkede kullanılan kitle iletişim araçlarının sayısı şu şekilde verilmiştir:

Görsel 1

Rapora göre Türkiye'de televizyon kullanımının nüfusa oranı %99, bilgisayar kullanımının %48, akıllı telefon kullanımı ise %77 olarak tespit edilmiştir. Bu sonuçlardan hareketle kitle iletişim araçlarının toplumun neredeyse tamamı tarafından kullanıldığı sonucu çıkarılabilir.

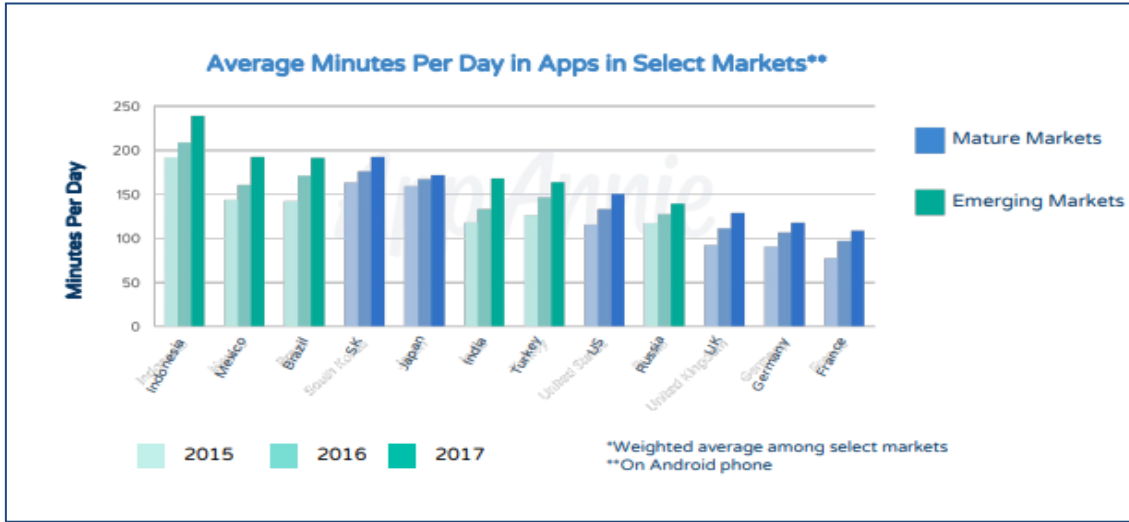
Google Play 2017
Worldwide Downloads

Rank	Country	Rank Change vs. 2016
1	India	-
2	Brazil	▲ 1
3	United States	▼ -1
4	Indonesia	-
5	Russia	-
6	Mexico	-
7	Turkey	-
8	Vietnam	▲ 2
9	South Korea	▼ -1
10	Thailand	▼ -1

Görsel 2

Akıllı telefon uygulamaları için pazar analizleri yapan “App Annie” platformunun araştırmaları göstermektedir ki bugün Türkiye, Google Play’de en fazla uygulama indiren 7. ülke konumundadır (App Annie, 2017: 159).

Aynı zamanda Türkiye’de insanlar, vakitlerinin ortalama 180 dakikasını akıllı telefon uygulamalarıyla meşgul olarak geçirmektedir (App Annie, 2017: 15).

Görsel 3

Ülkede teknolojinin yaygınlaşması ve aktif kullanımı, halk kültürü ürünlerinin de bugünün şartlarına ayak uydurmasını zorunlu hale getirmiştir. Teknolojinin Türkiye’de yaygınlaşmaya başladığı 70’li yıllardan itibaren sinema ve televizyonlarda halk kültürü ürünlerine yer verilmeye başlamıştır. Çekilen filmler ve televizyon programları gelenekler, halk inanç ve uygulamalarından beslenirken efsane, masal, destan gibi sözlü anlatı türleri de elektronik kültür ortamına aktarılmış ve Walter J. Ong’un deyimiyle ikincil sözlü kültür çağına geçilmiştir.

Halk kültürü teknolojik imkânlarla dijitalleşirken masallar da bu değişim ve dönüşümden nasibini almıştır. Kültürün öğretilmesi, yeni nesillerin eğitimi ve var olan kültürel birikimin nesilden nesile aktarılmasında masalın önemi büyüktür. Kültürel aktarımın yanı sıra hayal gücünü geliştirmesi nedeniyle çocukların hoşça vakit geçirmesini ve aynı zamanda hoşça vakit geçirirken ahlakî ve millî değerleri edinmesine yardımcı olur. Teknolo-

jik kayıt ve yayınlama imkânlarıyla televizyonlarda çizgi filmlere, sinemada filmlere dönüşürken; günümüzde internet ortamına aktarılmış ve bilgisayar, tablet ve akıllı telefonlar üzerinden erişime sunulmuştur. Ancak teknolojik imkânların genelde halk kültürü özelde ise masal üzerinde birçok olumsuz etkisi olmuştur. 70’li yıllarla beraber radyo, televizyon ve sinema; 2000’li yıllardan itibaren bilgisayar oyunları, internet ve sosyal medya gibi dijitalleşme çağı meşgalelerinin yaygınlaşması sonucu masal, geleneksel anlatım ortamını büyük oranda kaybetmiştir. Teknolojinin getirdiği görsellik, hız ve erişilebilirlik dünyasında Umay Günay’ın tabiriyle *diji-nesillerin* ortaya çıkmaya başlaması, geleneksel anlatım ortamını ve çekiciliğini oldukça daraltmıştır.

70’li yıllardan itibaren kendisine radyo, sinema ve televizyon gibi kitle iletişim araçları üzerinde yer bulan masal, 2000’li yıllara gelindiğinde internet ve internete dayalı akıllı telefon uygulamalarında da kullanılma-

ya başlamıştır. İlk olarak internetteki çocuk eğitimi siteleri, mizah sayfaları ve sosyal medyada kullanılmaya başlayan masal, daha sonra akıllı telefon uygulamalarında kullanılmaya başlamış ve masallar için uygulamalar yazılmıştır.

Bu çalışmada Google Play Store üzerinden hizmete sunulan masal uygulamaları Türk masallarının varlığı açısından incelenmiştir.

Akıllı Telefonlar ve Masal

Taşınabilir iletişim aygıtlarının dünyanın tamamına yayıldığı ve hayatın ayrılmaz bir gerçeği olduğu 21. yüzyıl dünyasında, 2007 yılı itibarıyla akıllı telefonlar furyası başlamış ve her geçen gün sayıları artarak bugünün vazgeçilmezleri haline gelmiştir. İnternete kesintisiz bağlanabilme, ödeme noktalarına gidilmeden faturaların ödenebilmesi, bankacılık işlemlerinin yapılabilmesi, sosyal medyada anlık gezinme, e-postalara anlık ulaşabilme, yol tarifi alabilme gibi sayısız kolaylığı insan hayatına sokan akıllı telefonlar, teknolojiye ve sosyal hayatta büyük bir yeniliğin başlangıcı olmuştur.

Şehirleşme, küreselleşme ve kitle iletişim araçlarının etkisi ile geleneksel anlatım ortamını hızla yitirdiği günümüz dünyasında masal gibi sözlü kültür ürünleri; bir yandan teknolojinin getirdiği hızlı içerik tüketimi yüzünden etkisini günden güne yitirmekte, diğer yandan da teknolojik imkânları kullanarak kendine yeni bir varlık ve anlatım mecrası oluşturmaya çalışmaktadır. Walter J. Ong, ikincil sözlü kültür çağına geçildiğini belirtirken, Ruhi Ersoy, değişen ve dönüşen dünyada halkbilimin çalışma sahasının elektronik kültür ortamını da içerecek şekilde genişletilmesinin ve buna uygun bir metodoloji oluşturulmasının gerekliliğini vurgulamaktadır (2012: 94). Halkbilimciler, değişen ve dönüşen bu şartları takip edip ikincil sözlü kültür ortamını/elektronik ortamı takip etmeli ve halk kültürü açısından ele almalıdır.

Teknolojinin yaygınlaşmasıyla dijital ortama aktarılan masalın kitlelere daha kolay ulaştırılması sağlanmış ve etki alanı artmıştır.

Claudia Schwabe'e göre, görsel kültürün 20. yüzyıldan beri masal yapımları üzerine artan etkisini takiben bu yüzyılda, dijital devrim, masalın yayılmasına önemli ölçüde katkıda bulunmuştur. Teknoloji, 20. yüzyılın sonlarında ve 21. yüzyılın popüler kültüründe masalların varlığını sağlamlaştırmıştır. Sinemaya benzeyen ve "eski" medya olarak kabul edilen televizyon ve "yeni" medya olarak adlandırılan internet ve internet siteleri, çevrimiçi platformlar ve bloglar, sosyal medya, çevrimiçi gazeteler, wiki'ler ve video oyunları gibi mecralar masal unsurlarından sıklıkla faydalanarak masalların toplum belleğinde tutunmasını sağlamıştır. Bilgisayarlar, tabletler ve akıllı telefonlar gibi teknolojik araçlar, insanlara masallarla ilgili görselleri izlemek, okumak; onları dinlemek; masallardan hareketle üretilen video oyunları oynamak imkânlarını sağlamıştır (2016: 1-2).

Akıllı telefonlar için hazırlanan masal uygulamaları vasıtasıyla, hiç masal bilmeyen veya çocuklarına masal anlatabilecek zamanı bulamayan ancak çocuklarının masal dünyasına kapı aralamasını isteyen anne-babalar, akıllı telefonlarına indirdikleri uygulamalar vasıtasıyla çocuklarını masalla tanıştırmaktadırlar.

Halk kültürünün teknolojiyle bütünleşerek yayılması, sağladığı kolaylıkların yanı sıra ciddi bir tehlikeyi de beraberinde getirmektedir. Akıllı telefon uygulamaları üzerinden sunulan bu uygulamalarda *egemen emperyal kültürlerin masalları* bilinçsiz bir şekilde Türk kültürüne empoze edilmekte ve kültürel yozlaşmanın, daha çocukluğun ilk yıllarında başlama tehlikesi baş göstermektedir. Henüz çocukluk yıllarında yabancı masallardan beslenen, yabancı çizgi filmler ile farklı kültürlerin aşılandığı çocuklar, yetişkinlik dönemine geldiklerinde Türk kültürüne dair ciddi bir eksiklik ve yozlaşmayla yetişmiş olacaklardır. Zira masallar bir milletin kültür birikimini bünyesinde barındırmasıyla, toplumsal eğitimde önemli bir rol üstlenmektedir. Türkiye nüfusunun %77'sinin akıllı telefon kullandığı göz önünde bulundurulduğunda, bu tehlike-

nin etkilerinin bertaraf edilmesi Türk kültürü ve kültürün nesilden nesile aktarımı açısından hayati önem taşımaktadır.

Çalışma doğrultusunda Google Play Store'da bulunan bütün Türkçe masal uygulamaları incelendiğinde, Türk uygulama yazılımcıları tarafından hazırlanan, 74 adet Türkçe masal uygulaması tespit edilmiştir. Google Play Store'daki bu masal uygulamaları toplamda 1.447.501 defa indirilmiştir. Uygulamalarda toplamda 2378 adet masal bulunmaktadır. Bu 2378 masalın 328'i Türk masalıdır. Bunlardan da 39'u Keloğlan masalı, 11'i ise edebî dönüştürüm süzgecinden geçirilmiş masallardır. Edebî dönüştürüme uğratılan masallar Murat Attila, Fatma Canbulat Erdem, Taki Akkuş, Ayşe Sağıroğulları'na aittir. 30 adet Nasreddin Hoca fıkrasının da masal başlığı içerisine dâhil edildiği görülmektedir. Bunun dışında 4 farklı uygulama müstakil olarak Keloğlan adına yazılmıştır (Keloğlan Masalları [iki ayrı uygulama], Keloğlan Masalları Macera, Keloğlan: Sesli Masal). Keloğlan ile ilgili uygulamalar ise toplamda 120.000 defa indirilmiştir. 74 uygulamanın 28'inde Türk masalları mevcutken, 46'sında Türk masalı mevcut değildir. Türk masallarının tespit edilen bütün masallar içerisindeki oranı %13.79'dur. Uygulamalarda yer alan yabancı masallar Andersen, Bin Bir Gece, Ezop, Grimm ve La Fontaine vb. masallarıdır.

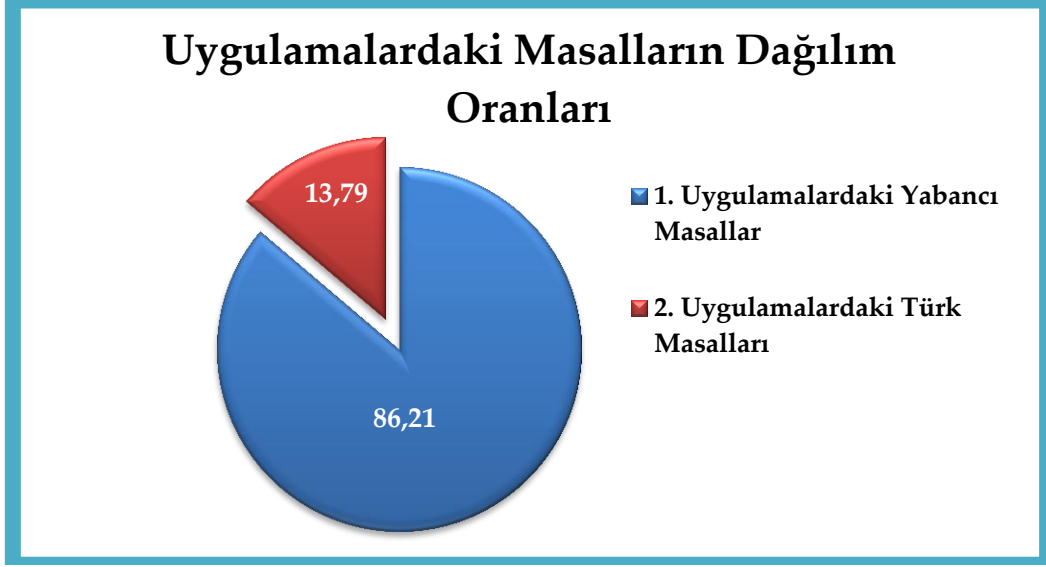
Uygulamalarda yer alan yabancı masallardan özellikle "Çirkin Ördek Yavrusu, Parmak Çocuk, Kibritçi Kız, Bremen Mızıkacıları, Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler, Prenses ve Bezelye Tanesi, Kül Kedisi, Hansel ve Gratel, Fareli Köyün Kavalcısı, Ağustos Böceği ve Karınca, Çizmeli Kedi, Karga ile Tilki, Alice Harikalar Diyarında" gibi masallar sıklıkla kullanılmıştır. Ayrıca bu yabancı masalların, sıklıkla çizgi filmlere ve sinema filmlerine uyarlanarak bütün dünyada gösterimi yapılan masallar oluşu, teknoloji kullanımının kültür emperyalizminde nasıl bir rolü olduğunun göstergesi niteliğindedir.

Uygulamalarda Dipsiz Kuyu, Sihirli Nar, Gümüş Gözlü dev, Rüzgâr Oğlu, Kıymetli Tuz, Yalancı Çoban, Ala Geyik Hikayesi gibi Türk masalları mevcuttur. Bunun dışında Sıska Oyuncak, Tahta Oyuncaklar, Alper ile Zeytin, Arkadaşlık İyidir, Salyangozun Evi, Gerçek Dostluk, Budala ile Kurnaz, Yeşil Tren, Kaan'ın Telefonu, Lunaparka Gitmek İsteyen Kardeşler gibi öğüt verme gayesiyle yazılmış modern masallar da tespit edilmiştir. Keloğlan masalı olarak ise, "Keloğlan ile Altın Bülbül; Keloğlan ile Kelaynak Kuşu; Keloğlan'ın Talih; Keloğlan, Ese ve Köse; Keloğlan ile Sihirli Tas; Keloğlan ile Cengiz Han'ın Hazinesi" gibi masallarla temsil edilmiştir.

Tespit edilen verilerin tabloları aşağıdaki şekildedir:

Google Play Store'daki Masal Uygulaması Sayısı	74
Uygulamaların Toplam İndirme Sayısı	1.447.501
Uygulamalardaki Toplam Masal Sayısı	2378
Uygulamalardaki Türk Masalı Sayısı	328
Türk Masalı İçeren Uygulamaların Sayısı	28
Uygulamaların Kategorisi	Çocuk yetiştirme, eğitim, yaşam tarzı

Tablo 1

Tablo 2

Masallarla İlgili Tespitlerin Değerlendirilmesi

1970'li yıllardan itibaren, medya çağının unsurları olan radyo, televizyon ve sinema "masal anaları"nın yerini almaya başlamıştır (Özdemir 2012: 251). Erman Artun teknolojinin, geleneği yayan gezginci kültür taşıyıcılarının yerine geçip geleneğin dar çevrelerde sıkışıp kalmasını önleyerek yayılmasını sağladığını belirtir (2005). İnternetin yaygınlaşması, bilgisayar gibi teknolojik aygıtların artmasından sonra masallar bu mecralarda da kullanılmaya başlamış ve günümüzde teknolojinin son pratik ürünü olan akıllı telefon uygulamalarında kendine yer bulmaya başlamıştır. Bugün, diğer medya aygıtlarının yanı sıra akıllı telefonlar da masal analarının yerine geçmeye başlamıştır.

UNESCO'nun Geleneksel Kültür ve Folklorun Korunması Tavsiye Kararı'nın (1989) "Folklorun Yaygınlaştırılması" başlıklı E/b maddesinde, televizyon, radyo ve diğer kitle iletişim araçları yayınında folklor materyallerinin daha geniş bir biçimde yer almalarının teşvik edilmesiyle "bir taraftan folklor üzerindeki kitle iletişim araçlarının (yarattığı kitle kültürünün ve popüler kültürünün) olumsuz etkilerinin giderilmesi, diğer yandan da folklorun yaygınlaştırılması için kitle iletişim

araçlarından yararlanılması gerektiği" belirtilmektedir (Özdemir 2013: 52). Klaus Schwab'ın "Dördüncü Sanayi Devrimi" (2016) olarak tanımladığı günümüz dijital-sanal çağında halk kültürü unsurlarının kitle iletişim araçlarından yararlanılarak yaygınlaştırılması çok önemlidir.

Bir önceki bölümde tespit edilen veriler, Türk masallarının bu uygulamalardaki varlığının kültürü olumsuz etkileyecek derecede az olduğunu ortaya koymaktadır. Masal uygulamalarında yabancı masalların % 86,21 gibi ezici bir üstünlükle bilinçli/bilinçsiz kullanımı, bu uygulamalar yoluyla çocuklara masal dinletme veya okuma çabalarının kültürel aktarımda kesintilere sebep olacağı ve kültürde yozlaşmayı hızlandıracağına kanıt niteliğindedir. İncelenen uygulamalar içerisinde "Çocuklarımıza Bizden Masallar" başlıklı bir uygulamanın içerisinde bir tane bile Türk masalının bulunmaması, "biz" kavramının içerisinde hangi kavramlarla doldurulduğunun ve ortadaki durumun vahametini ortaya koymaktadır. Tespit edilen Türk masallarının büyük çoğunluğu kitabî kaynaklardan değil internette yer alan masallardan alınmıştır. Çocuklar için uygun olmayan şiddet ve olumsuz örnek içerebilecek birtakım masallar da doğrudan uygulamalara alınmıştır. Birçok

yabancı masalın Türk masalı olarak verilmiş olmasının yanı sıra Türk masal metinlerinin çoğu ciddi tahribata uğratılmıştır. Çoğu örnekte masalda formeller silinmiş, masallar kısaltılmış ve yapısı bozulmuştur. Ancak yabancı masalların tamamı bilinen şekilleriyle bozulmadan uygulamalara alınmıştır.

Akıllı telefonlar için hazırlanan masal uygulamalarının Batılı ülkelerdeki durumunun tespiti, Türk masallarıyla ilgili uygulamalardan tespit edilen verilerin karşılaştırmasını yapmak bakımından faydalı olacaktır. Avrupa ülkelerinde hazırlanan masal uygulamaları, Türkçe masal uygulamalarının aksine, kendi millî masallarına yönelik olarak hazırlanmıştır. Mesela Almanlar için *Deutsche Märchen (German Fairy Tales)*, *Deutsche Märchen kostenlos- Grimms Märchen*; İngilizler için *English Fairy Tales*, *English Fairy Tales-Best Free Cartoon Movie*; İtalyanlar için *Fiabe Italiane (Italian Fairy Tales)*, Ruslar için *Russian Classic Fairytales*; Fransızlar için *Contes de fées français (French Fairy Tales)* başlıklı uygulamalar hazırlanmış ve bu uygulamalar büyük oranda bahsi geçen milletlerin kendi masallarından seçilerek hazırlanmıştır. Bununla beraber hazırlanan uygulamalarda kaynakça bilgisine de yer verilmiş ve dileyenlerin uygulamalarda yer alan masalların asıllarını görmelerine imkân tanınmıştır.

Almanya, İtalya, Fransa, Rusya ve İngiltere gibi ülkelerde akıllı telefonlar için masal uygulamalarının daha bilinçli olarak hazırlandığı ortadadır. Çocuk eğitimi için hazırlanan materyallerin daha bilinçli seçilmesi ve özellikle toplumun öz kültüründen beslenmesi elzemdir. Zira çocuklukta atılan imzalar insan hayatında büyük bir etkiye sahip olacaktır.

Boratav, insanların dilleriyle başka milletlerden ayırt edilmesi gibi, davranış kalıplarının da içinde yaşadığı toplumun damgasını taşıdığını belirtir. Böylece Türk masallarındaki kişiler, Türklerin aşına olduğu nişanlarla başka milletlerin masallarından Türk

kültür damgasını taşıması yönüyle ayrılırlar (2009: 18). Şahin Köktürk'e göre masallar, bugün ki birçok hakikatin geçmişteki rüyalarıdır. Bu yönüyle onlar, "sonsuz bir şimdiki zaman" da akıp giderler (2009: 105). Bu durumda çocuklar, Türk tahayyülünde gelişmiş ve vücuda gelmiş masallarla, Türk damgasını taşıyan "sonsuz bir şimdiki zaman" la tanıştırılmalı ve çocuk yetiştirmede oldukça önemli olan masalların seçiminde mutlak surette Türk masallarından faydalanılmalıdır.

SONUÇ

Sözlü ve basılı halde bulunan halk anlatılarının görsellik ve taşınabilirliğin getirdiği erişilebilirliğe karşı albenisini yitirmeye başladığı günümüzde halk kültürü unsurlarının, özellikle de masalların kitle iletişim araçlarında doğru biçimde yer alması kültürün kesintisiz aktarılması ve nesillerin doğru eğitilebilmesi adına önem arz etmektedir.

Günümüzde kültürel unsurların çocuklara sevdirmesi ve çekici gelebilmesi için ses ve görsellik imkânlarından sonuna kadar faydalanılması gerekmektedir. Geçmişte radyo, sinema ve televizyon programlarının üstlenmeye başladığı "masal anası" rolü, bugün akıllı telefon uygulamalarıyla icra edilmeye başlamış ve kültürün elektronik dönüşümü akıllı telefonlar üzerinden de sağlanır hale gelmiştir. İncelenen uygulamalarda Türk masallarının %13.79 gibi vahim bir oranda yer alması üzerine düşünülmeli ve bilinçli kişilerce bu durumun düzeltilmesine dair harekete geçilmelidir.

Yapılan incelemelerden hareketle, akıllı telefonlar için hizmete sunulan masal uygulamalarında Türk masallarının nitelik ve nicelik yönünden yetersiz olması bu alandaki ihmali gösterir niteliktedir. Bu alanda, özellikle halkbilim uzmanları veya Türk masallarıyla ilgilenen, okuyan ve bu masalları edebi dönüştürüme uğratan kişilerce çalışmalar yapılmalı ve yeni uygulamalar yazılarak büyük çoğunluğu veya tamamı Türk masallarından

oluşan akıllı telefon uygulamaları yapılmalıdır. Bu uygulamalar yoluyla yabancı masallar tarafından işgal edilmiş olan masal uygulamaları bertaraf edilmeli ve Türk kültürünün ve masallarının çocuklara doğru bir biçimde aktarılması için çalışmalar yapılmalıdır.

Peki bu konuda neler yapılabilir? Öncelikle Türkiye'nin dört bir yanından alanının uzmanı kişilerce derlenmiş ve hâlihazırda kitaplarda mevcut olan masallar, belirli yaş aralıklarına göre pedagojik ilkelere uyularak hazırlanıp, yeni yazılacak masal uygulamalarında verilebilir. Bununla beraber telif hakları gözetilerek Eflatun Cem Güney masalları gibi edebi dönüştürüme uğratılan masallar ve çocuk edebiyatı yazarları tarafından yazılan masallar bu uygulamalara dâhil edilebilir. Uygulamalara alınan masalların günün şartlarına göre güncellenmesi ve çocukların anlayabilecekleri şekilde uyarlanmaları da en az bu çalışmaların yapılması kadar önemlidir. Bununla beraber masal anlatan kişilerin, anlatım ortamında kayıt altına alınarak bu uygulamalarda yer almasıyla, çalışmanın görsellik boyutu da tamamlanabilir.

Bugün halkbiliminin siber çağdaki işlevi, kültürün elektronik aygıtlar üzerinde ne şekilde temsil edildiğiyle de ilgilidir. Bu sebeple Türk masallarından haberdar ve bilinçli kişilerce alandaki var olan boşluk doldurulabilir. Halkbilimi uzmanları veya masallarla ilgili kimseler tarafından yapılacak çalışmalar yoluyla, hem Türk masallarının akıllı telefonlar özelinde elektronik aktarımı sağlanacak hem de çocuklar için olmazsa olmaz olan masal dünyasının kapıları aralanarak, çocukların bu dünyadan faydalanması sağlanabilecektir. Böylece Türk masallarının elektronik kültür ortamı/ikincil sözlü kültür çağının yeni aygıtları olan akıllı telefon uygulamalarına girmesiyle kültürel tek tipleşme, kültür emperyalizmi ve kültürel yozlaşma engellenebilir ve Türk kültürünün nesiller arası aktarımı kesintisiz bir biçimde devam ettirilebilir.

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar

- Artun, E. (2005). "Halk Kültüründe Değişimin Topluma Etkisi ve Sonuçları." Halk Kültüründe Değişim Uluslar Arası Sempozyumu Bildirileri Kitabı: 57-71.
- Boratav, P.N. (2009). Zaman Zaman İçinde. İstanbul: İmge Yayınları.
- Ersoy, R. (2012). "Halk Bilimi Çalışmalarının Gelişimine Paralel Olarak "Alan Araştırması" Kavramını Yeniden Düşünmek." Millî Folklor, 94: 5-13.
- Günay, U. (1996). "Folklor, Reklam ve Tarhana." Millî Folklor, 31-32: 3-12.
- Klaus S. (2016). Dördüncü Sanayi Devrimi (Çev. Z. Dicleli). İstanbul: Optimist Yayınları.
- Köktürk, Ş. (2009). "Rüya Ekseninde Masallar." Hece Öykü Dergisi, 36: 105.
- Oğuz, Ö. (2001). "Küreselleşme ve Ulusal Kalıt Kavramları Arasında Türk Halkbilimi." Millî Folklor, 50: 5-8.
- Oğuz, Ö., vd. (2013). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Geleceği Türkiye Deneyimi. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Ong, W. J., (2013). Sözlü ve Yazılı Kültür Sözlün Teknolojileşmesi (Çev. S. Postacıoğlu Banon). İstanbul: Metis Kitap.
- Özdemir, N. (2012). Medya Kültür ve Edebiyat. Ankara: Grafiker Yayınları.
- (2017). Kültür Bilimi ve Yönetimi. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Schwabe, C. (2016). The Fairy Tale and Its Uses in Contemporary New Media and Popular Culture Introduction. Humanities, 5(4): 81. MDPI AG.
- Elektronik Kaynaklar**
- App Annie Retrospective Report (2017), <https://www.appannie.com/en/insights/market-data/app-annie-2017-retrospective/#download> (Erişim Tarihi: 27.07.2018)
- Contes de fées français (French Fairy Tales) (2018), <https://play.google.com/store/apps/details?id=french18.chlartdev.fairytale> (Erişim Tarihi: 20.06.2018)

- Deutsche Märchen (German FairyTales) (2018), <https://play.google.com/store/apps/details?id=german.chlartdev.fairytales> (Erişim Tarihi: 21.06.2018)
- Deutsche Märchen kostenlos – Grimms Märchen (2018), <https://play.google.com/store/apps/details?id=seniorlabde.talesdmadview> (Erişim Tarihi: 17.06.2018)
- English Fairy Tales - Best Free Cartoon Movie (2018), <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.phumikhmer168.englishfairytales> (Erişim Tarihi: 21.06.2018)
- English Fairy Tales (2018), <https://play.google.com/store/apps/details?id=studika.co.englishtales> (Erişim Tarihi: 21.06.2018)
- Fiabe italiane (Italian Fairy Tales) (2018), <https://play.google.com/store/apps/details?id=italian18.chlartdev.fairytales> (Erişim Tarihi: 21.06.2018)
- Google Play Store (2018), "Masal". <https://play.google.com/store/search?q=masal&c=apps> (Erişim Tarihi: 04.03.2018-12.03.2018)
- Russian Classic Fairytales (2018), <https://play.google.com/store/apps/details?id=info.upump.russianapp> (Erişim Tarihi: 21.06.2018)
- Türkiye İstatistik Kurumu (2018), "Türkiye Nüfus Verileri" (1 Şubat 2018). <http://www.tuik.gov.tr/HbGetirHTML.do?id=27587> (Erişim Tarihi: 12.03.2018).
- We are Social (2018), "Digital in 2018 Essentials Insights In to Internet, Social Media, and Ecommerce Use Around The World-Turkey". <https://wearesocial.com/blog/2018/01/global-digital-report-2018> (Erişim Tarihi: 8.03.2018).

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

- Kızıldağ, H. (2018). Sözün Teknolojileşmesi Bağlamında Akıllı Telefon Uygulamaları ve Türk Masalları, *Jass Studies-The Journal of Academic Social Science Studies*, Doi number:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS7826>, Number: 73 Winter 2018, p. 195-205.

